

ДОРОГА, ШО ТРИВАЛА 27 РОКІВ

Книги, як і люди, мають свою долю... І підтвердженням правдивості цих слів стала історія тернистого шляху книги, про яку поведу мову. Нещодавно побачив світ науковий збірник "Володимир Гнатюк. Документи і матеріали. 1871-1989" (Львів, 1998).

Задум збірника виник ще в 1968 році, коли у Велесневі тривало оформлення експозиції Етнографічно-меморіального музею академіка-земляка. Ініціатором його створення були відомі вчені Микола Кравець та Іван Бутич. А видання його планували приурочити до 100-річчя від дня народження визначного українського етнографа та фольклориста, організатора української науки кінця ХІХ — перших десятиліть ХХ століття, довголітнього наукового секретаря Наукового товариства імені Шевченка у Львові Володимира Гнатюка.

У Центральному державному історичному архіві УРСР у Львові організували колектив упорядників, до якого ввійшли також науковці з інших установ, розподілили обов'язки і розпочали пошук та опрацювання документів і матеріалів. Насамперед проводили обстеження архівних документів Львова, далі — Києва, Тернополя, села Велеснів, де є Етнографічно-меморіальний музей вченого, нарешті Санкт-Петербурга (тоді Ленінграда) і Москви. Збірник мав бути четвертим із нерестрованої і окремою нумерацією серії.

Підготовку наукових збірників про визначних діячів літератури та культури України ініціював на початку 60-х років керівник Науково-видавничого відділу Архівного управління УРСР Іван Бутич. Першим із цієї серії з'явився друком збірник "Тарас Шевченко. Документи і матеріали. 1814-1963" (К., 1963); другим — "Іван Франко. Документи і матеріали. 1856-1965" (К., 1966); третім — "Леся Українка. Документи і матеріали. 1871-1970" (К., 1971); четвертим мав вийти збірник, присвячений Володимирові Гнатюку.

Але не так сталося, як планували. Восени 1971 року упорядкований збірник з усіма додатковими та двома внутрішніми рецензіями передали до Науково-видавничого відділу Архівного управління УРСР. У Києві працю протягом тривалого періоду читали, вивчали...

... Втім, часи змінювалися, змінився і лад в Україні. Наближався 1991 рік, а з ним і 120-ліття від дня народження Володимира Гнатюка та 20-річчя від часу упорядкування книжки. Здавалось, є всі підстави думати, що страждальний збірник, присвячений Володимирові Гнатюку, нарешті дочекався своєї пори!

Було вийнято із шухляди примірник третього варіанту рукопису, дещо реконструйований (першого варіанту вже не вдалося відтворити, пошуки в Архівному управлінні були безрезультативними!), доповнений окремими документами і матеріалами останніх 20-ти років, і з ініціативи Центрального історичного архіву

УРСР у Львові та відновленого у 1989 році Наукового товариства імені Шевченка у Львові передано до республіканського видавництва "Каменярь" у Львові для підготовки до друку.

Впродовж 1990 і частково 1991 років у видавництві збірник опрацьовано, опісля силами Архіву і НТШ повторно передруковано і навесні 1991 року машинопис його передано на складання Львівській книжковій фабриці "Атлас". З'явилася навіть верстка, були зроблені покажчики: іменний та географічний, а бібліографію Володимира Гнатюка та про нього було вирішено видати окремо. Але недоля не залишала збірника. На його шляху знайшлася нова перешкода — тепер уже фінансова.

З кожним тижнем у 1991 році збільшувалась інфляція карбованця, внаслідок чого вартість друку на той час досягла астрономічних цифр. Ні ЦДІА УРСР у Львові, ні НТШ у Львові (товариство тільки спиналося на ноги, про будь-яку грошову допомогу не могло бути й мови) не мали змоги оплатити тиражу. І збірник знову було повернуто і покладено у шухляду, правда, тепер уже у вигляді друкарської верстки разом з фотоплівками.

Але на кошти НТШ у Львові в 1992 році було видано бібліографічний покажчик "Володимир Гнатюк. 1871-1991" (укладачі Мирослав Мороз та Микола Мушинка), присвячений 120-річчю від дня народження вченого.

На початку 1993 року знову зажевріла надія на публікацію збірника. За домовленістю керівництва ЦДІА України у Львові з адміністрацією Державного архіву Тернопільської області тираж збірника мало виготовити у 1994 році одне з тернопільських видавництв. Ініціативу підтримала Тернопільська обласна державна адміністрація, і книжка мала вийти у світ до 125-річчя від дня народження Володимира Гнатюка. Але згодом ситуація змінилася, і ці сподівання не справдилися, — збірник пролежав у Тернополі без руху (за цей час їздив, здається, і в якесь видавництво у Київ) близько трьох з половиною років.

Незважаючи на всі ці труднощі (а довелося тричі міняти титульну сторінку збірника, чотири рази везти у видавництва, друкарні, присвячувати спочатку 100-річчю, а потім — 120- і 125-річчю від дня народження Володимира Гнатюка), книга нарешті (з присвятою 125-річчю Наукового товариства імені Шевченка у Львові), таки вийшла у світ. Аж через 27 років!

У новій редакції збірника, що лише тепер — завдяки новим часам — доходить до рук читача, в основному збережено первісну структуру книжки. Її доповнено кількома важливими документами, що їх у міжчасі вдалося відшукати упорядникам, а хронологію матеріалів доведено до 1989 року.

Книга має "Передне слово" (написав відповідальний редактор видання Олег Купчинський), передмову "Дійсний член НТШ, академік Володимир Гнатюк" (написав Микола Кравець за участю Василя Васьківа) та статтю "Від упорядників".

Гнатюковський науковий збірник має прекрасний довідковий апарат: "Примітки" (склали Ярослав Дашкевич та Олег Купчинський), "Словник рідковживаних слів", "Іменний покажчик", "Географічний покажчик" (всі склали Діана Пельц), "Список скорочень" та "Перелік використаних архівних і бібліографічних рукописних фондів, друкованої літератури та періодичних видань".

Упорядкували видання львівські вчені Ярослав Дашкевич, Олег Купчинський, Микола Кравець, Діана Пельц та Анатолій Сисецький, відповідальний редактор — вчений секретар Наукового товариства імені Шевченка у Львові Олег Купчинський.

Збірник охоплює 539 документів і матеріалів, проілюстрований світлинами Володимира Гнатюка, членів його сім'ї та родини, груповими світлинами, на яких вчений разом з Іваном Франком, Михайлом Грушевським, Іваном Трушем, Михайлом Коцюбинським та багатьма іншими синами України, і копіями документів та матеріалів академіка, світлинами моментів урочистих відкриттів пам'ятників Володимирові Гнатюку у Велесневі (23 травня 1971 року) та на його могилі у Львові (12 листопада 1971 року). Тут опубліковано 38 документів і матеріалів з архіву Велеснівського етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка та 2 документи і матеріали з архіву Тернопільського краєзнавчого музею, які подали до збірника науковці Остап Черемшинський, Ігор Герета та Петро Медведик.

Гірко лише від думки, що важка доля переслідувала великого українського вченого й організатора української науки з життя й не щастить його спадщині після смерті! В історії нашого народу, як і історії інших цивілізованих народів світу, є непроминальні акти й особистості непроминальні. І Володимир Гнатюк та його епоха посіли серед них одне з чільних місць.

Дуже жаль, що таке унікальне науково-довідкове видання — збірник "Володимир Гнатюк. Документи і матеріали. 1871-1989" побачило світ мізерним тиражем — 300 примірників.

Це видання буде у великій пригоді всім тим, хто глибоко і всебічно вивчає життя та наукову діяльність нашого славного земляка — академіка Володимира Гнатюка. Особливу допомогу з нього матимуть студенти, аспіранти, докторанти та викладачі філологічних, історичних та народознавчих факультетів інститутів та університетів, вчителі.

Остап ЧЕРЕМШИНСЬКИЙ,
заслужений працівник культури
України, член НТШ у Львові